Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Javaslat európai parlamenti és tanácsi rendeletre a közösségi formatervezési mintáról szóló 6/2002/EK tanácsi rendelet módosításáról és a 2246/2002/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről

(COM(2022) 666 final – 2022/0391 (COD))

és

javaslat európai parlamenti és tanácsi irányelvre a formatervezési minták oltalmáról (átdolgozás)

(COM(2022) 667 final – 2022/0392 (COD))

(2023/C 184/07)

Előadó: **Ferre WYCKMANS**

Felkérés:	a) Tanács, 2022.12.21.
	b) Európai Parlament, 2022.12.12.
	Tanács, 2022.12.21.
Jogalap:	a) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
	b) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 114. és 304. cikke
Illetékes szekció:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a plenáris ülésen:	2023.3.22.
Plenáris ülésszak száma:	577.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	148/0/3

1. **Következtetések és ajánlások**

1.1. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) úgy véli, hogy a formatervezési minták hatékony oltalmi rendszere előnyös a fogyasztók és a nagyközönség számára, mivel ösztönzi a tisztességes versenyt és kereskedelmi gyakorlatokat. Hozzájárul a gazdasági fejlődéshez is, mivel ösztönzi a kreativitást az iparban, a termékek előállításában, az üzleti tevékenységben és a kivitelben.

1.2. Ahhoz, hogy a formatervezési minta jogi oltalomban részesüljön, a legtöbb tagállamban egy nemzeti iparjogvédelmi hivatalnál kell lajstromoztatni. A formatervezési minta a típusától és a vonatkozó nemzeti jogszabálytól függően szerzői jogi oltalomban is részesülhet mint lajstromozás nélküli formatervezési minta vagy műalkotás. Egyes tagállamokban az ipari formatervezési mintaként való oltalom összeadódik a szerzői jogi oltalommal, míg másokban a kettő kölcsönösen kizárja egymást. Bizonyos esetekben a formatervezési minta a tisztességtelen verseny szabályozása alapján is oltalomra tarthat igényt, az viszont nagyon változó lehet, hogy mik az oltalom feltételei, és mire terjednek ki a meglévő jogok és jogorvoslatok.

1.3. Az EGSZB úgy véli, hogy a formatervezési minták jogi keretét okvetlenül a digitális korhoz kell igazítani, elősegítve az EU helyreállítását és ellenálló képességét, valamint ösztönözve az innovációt és a versenyképességet. Egyetért a formatervezési minta fogalmának az irányelvjavaslat szerinti új meghatározásával. A technológiai fejlődés fényében ez sokkal helytállóbb, ugyanis a termék fogalmát kiterjeszti a tárgyakba be nem épített technológiai formatervezési mintákra is.

1.4. Az EGSZB egyetért azzal is, hogy az oltalom korlátozódjék azokra a külső jellegzetességekre, amelyek láthatóan vannak ábrázolva a lajstromozás iránti kérelemben, mivel ez megerősíti az oltalom jogbiztonságát.

1.5. Az EGSZB üdvözli, hogy a rendeletre irányuló javaslat a „javítási záradék” fogalmának pontos értelmezéséhez átveszi az Európai Unió Bíróságának a 2017. december 20-i Acacia-ítéletben ([1]) felvetett megoldását, annál is inkább, mert ez a megoldás megerősíti a fogyasztóvédelmet.

([1]) C-397/16. és C-435/16. sz. egyesített ügyek.

1.6. Az EGSZB ugyanakkor úgy véli, hogy a közzétételi díj és a lajstromozási díj összevonásával nem fog csökkenni a fizetendő díjak végösszege, mivel a megújítások költsége a javasolt formában drasztikusan nő. Az intézkedés tehát a kkv-k és egyéni szerzők számára nem annyira kedvező, mint azt állítják. Az EGSZB azt szeretné, hogy a kkv-k és egyéni szerzők számára írjanak elő alacsonyabb díjazást vagy adott esetben a forgalmukkal arányosat.

1.7. Az EGSZB szerint, bár az egységes osztályozás követelményének eltörléséből adódó egyszerűsítésre szükség van, ennyi még nem elég, mivel a formatervezési minták bejelentésére szolgáló, a nemzeti iparjogvédelmi hivatalok és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO, a továbbiakban: Hivatal) honlapjain felkínált rendszereket is kényelmesebbé kell tenni. Ennek megoldására a hivatalok igénybe vehetnék a szabadalmi ügyvivők hozzáértését, ami a kkv-k és egyéni szerzők számára is megkönnyítené az oltalom igénylését a formatervezési mintáik számára.

1.8. Az EGSZB úgy véli, hogy a Hivatal döntései elleni fellebbezési és jogorvoslati szabályok kidolgozásakor nem célszerű az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 290. cikkéhez folyamodni, a felhatalmazáson alapuló jogi aktus ugyanis csak az alap-jogiaktus kiegészítésére szolgál, és csak nem alapvető fontosságú elemekre vonatkozhat. Márpedig azok a rendelkezések, amelyeket a rendeletjavaslat felhatalmazáson alapuló jogi aktussal kíván elfogadtatni, az Alapjogi Charta igazságszolgáltatásról szóló VI. címében és különösen annak a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogról szóló 47. cikkében foglalt jogokra vonatkoznak. Nem tekinthetők tehát nem alapvető fontosságú elemeknek.

1.9. Az EGSZB azt javasolja, hogy az ilyen rendelkezéseket kifejezetten a rendelet fogalmazza meg.

2. **Háttér**

2.1. A pozitív jogban a 98/71/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv ([2]) (a továbbiakban: irányelv) részben összehangolja a formatervezési minták oltalmára vonatkozó tagállami jogszabályokat, a 6/2002/EK tanácsi rendelet ([3]) (a továbbiakban: rendelet) pedig bevezeti a lajstromozott közösségi formatervezési minták és a nem lajstromozott közösségi formatervezési minták egységes jogainak önálló oltalmi rendszerét az egész Unióban, amennyiben azok megfelelnek az oltalmazhatóság feltételeinek, vagyis ha újak és egyéni jellegűek. Lajstromozás nélkül a jogosult nehezen tudja majd bizonyítani a formatervezésiminta-oltalom meglétét. Ráadásul az oltalom csak három évre terjed ki, és kevesebb jogot jelent.

2.2. A rendeletet 2006-ban módosították az EU Hágai Megállapodáshoz való csatlakozásának hatálybalépése érdekében, amelynek célja a formatervezési minták lajstromozásának egyszeri, egyszerű, megfizethető és a Szellemi Tulajdon Világszervezeténél (WIPO) központosított eljárását kidolgozni.

2.3. A rendelet a pótalkatrészekre nem terjeszti ki a közösségi formatervezési minták oltalmát, mivel az irányelv előkészítésekor egyetlen erre vonatkozó megállapodást sem sikerült találni. Tanácsi támogatás híján az Európai Bizottság 2014-ben visszavonta az irányelv felülvizsgálatára irányuló javaslatát.

2.4. Az előterjesztett javaslat e kudarcon lép túl, és az Európai Bizottság 2020. november 25-i, „Az EU innovációs lehetőségeinek maximális kiaknázása. A szellemi tulajdonra vonatkozó cselekvési terv az EU helyreállításának és rezilienciájának támogatása érdekében" című közleményének az eredménye, amelyet a védjegyreform folytatásaként tettek közzé. Célja, hogy jobban igazodjon a digitális korhoz, elérhetőbb és hatékonyabb, megfizethetőbb és egyszerűbb legyen az egyéni szerzők, a kkv-k és a kreatív ágazatok számára, és növelje az oltalmi rendszer jogbiztonságát.

3. **Általános megjegyzések**

3.1. A formatervezési minta egy tárgy megjelenését jelenti annak mintázatával együtt. Ez lehet térbeli vagy sík (három- vagy kétdimenziós). A sikeres formatervezési minta harmonikusan ötvözi a funkciót és a formát. Legyen szó asztalról vagy telefonról, a formatervezési minta vonzóvá vagy egy másiknál vonzóbbá teszi a tárgyat.

3.2. A formatervezési mintát sokféle ipari és kézműves terméknél alkalmazzák, legyen az műszaki vagy orvosi eszköz, karóra, ékszer, luxuscikk, lakberendezési tárgy, elektromos készülék, jármű, építészeti szerkezet, textilipari termék, szabadidős cikk stb.

3.3. A formatervezési minta vonzóvá és meggyőzővé teszi a tárgyat, ezzel pedig növeli a termék piaci értékét. A formatervezési minta oltalma tehát hozzájárul a befektetés megtérülésének biztosításához.

([2]) Az Európai Parlament és a Tanács 98/71/EK irányelve (1998. október 13.) a formatervezési minták oltalmáról (HL L 289., 1998.10.28., 28. o.).

([3]) A Tanács 6/2002/EK rendelete (2001. december 12.) a közösségi formatervezési mintáról (HL L 3., 2002.1.5., 1. o.).

3.3.1. Az EGSZB ezért úgy véli, hogy a hatékony oltalmi rendszer előnyös a fogyasztók és a nagyközönség számára, mivel ösztönzi a tisztességes versenyt és kereskedelmi gyakorlatokat.

3.3.2. Elősegíti a gazdasági fejlődést is, mivel ösztönzi a kreativitást az iparban, az ipari termelésben, és fejleszti az üzleti tevékenységet és a kivitelt.

3.4. Ahhoz, hogy a formatervezési minta jogi oltalomban részesüljön, a legtöbb tagállamban egy nemzeti iparjogvédelmi hivatalnál kell lajstromoztatni. A formatervezési minta a típusától és a vonatkozó nemzeti jogszabálytól függően szerzői jogi oltalomban is részesülhet mint lajstromozás nélküli formatervezési minta vagy műalkotás.

3.5. Egyes tagállamokban az ipari formatervezési mintaként való oltalom összeadódik a szerzői jogi oltalommal, másokban viszont a kettő kölcsönösen kizárja egymást. A formatervezési minta a tisztességtelen verseny szabályozása alapján is oltalomra tarthat számot, az viszont változó lehet, hogy mik az oltalom feltételei, és mire terjednek ki a meglévő jogok és jogorvoslatok.

3.6. Mivel az EU a helyreállítás és az ellenálló képesség elősegítését és az innováció és a versenyképesség ösztönzését tűzte ki célul, az EGSZB úgy véli, hogy a formatervezési minták jogi keretét okvetlenül a digitális korhoz kell igazítani. Egyetért a javasolt új meghatározással, mivel az helytálló a technológiai fejlődés fényében is, miközben kiterjeszti a termék fogalmát a tárgyakba be nem épített technológiai formatervezési mintákra is.

3.7. Az EGSZB egyetért továbbá a jogbiztonság megerősítésével azáltal, hogy az oltalmat a lajstromozás iránti kérelemben láthatóan ábrázolt külső jellegzetességekre korlátozzák.

3.8. Egyetért azzal is, hogy a lajstromozott formatervezésiminta-oltalom hatályát terjesszék ki a 3D nyomtatási technológiák alkalmazásához köthető nehézségekre is, valamint egyetért azzal, hogy a védjegyjog mintájára a formatervezési minták jogosultjainak is legyen joguk – a hamisítás ellen küzdve – megakadályozni a hamisított termékek EU-n belüli tranzitját vagy vámeljárás alá helyezését, ha azokat nem bocsátották szabad forgalomba.

4. **Részletes megjegyzések**

4.1. ***Javítási záradék és fogyasztóvédelem***

4.1.1. A pótalkatrész („összetett termék alkotóeleme”) oltalmáról a formatervezésiminta-oltalom keretében már sok szó esett. A rendelet alapján megszerzett oltalomban van egy „javítási záradék” nevű kivétel, amely az autógyártók és (különösen az autó-)alkatrészgyártók monopóliumát hivatott korlátozni a pótalkatrész-piacon (110. cikk). Ez a „javítási záradék” előírja, hogy a pótalkatrész formatervezési mintájának a jogosultja nem gyakorolhat monopóliumot, és nem akadályozhatja meg, hogy harmadik felek egy termék megjavítása és eredeti megjelenésének helyreállítása céljából cserealkatrészeket hozzanak forgalomba.

4.1.2. Egy összetett végtermék (autó, karóra, mobiltelefon stb.) gyártója ugyanis sokszor a teljes termelési láncot az ellenőrzése alatt tartja. Ilyenkor képes kettős hasznot húzni, előbb a végtermék-értékesítési piacon, majd a pótalkatrész-értékesítési piacon is.

4.1.3. A viselkedési közgazdaságtan ugyanakkor megállapította, hogy a legtöbb fogyasztót az alaptermék eladási ára győzi meg anélkül, hogy törődne a másodlagos szolgáltatások eladási árával. Emiatt aztán a kezdeti befektetése rabjaként kénytelen elfogadni egy olyan árat, amelybe más körülmények között nem feltétlenül egyezett volna bele.

4.1.4. Az EGSZB ezért megjegyzi, hogy ez a helyzet versenyjogi nehézségekhez vezethet, mivel a gyártónak/összeszerelőnek mint a formatervezésiminta-oltalom jogosultjának a fogyasztót végső soron akár hátrányosan is érintő jelentős versenyelőnye van:

— az ügyfeleivel szemben, mert magasabb árat szabhat vagy árukapcsoláshoz folyamodhat,

— a szakszervizekkel szemben a piac kisajátítása vagy az ellátni kívánt szakszervizekre rákényszerített feltételei miatt,

— a beszállítókkal szemben, mivel megtilthatja nekik a független szakszervizek ellátását, vagy megtilthatja a független beszállítóknak, hogy lemásolják az alkatrészeit a javítási piac ellátása céljából.

4.1.5. Az európai jogalkotó, hogy ne alakulhasson ki monopolhelyzet a másodlagos piacokon, a pótalkatrészekkel kapcsolatban megszerezhető jogok korlátozása mellett döntött.

— Az első korlátozást néha úgy említik, mint a „kötelező megfelelés” alóli kivételt („*must match*”) (8. cikk, (2) bekezdés). Nem részesülhet oltalomban olyan termék külső megjelenése, amelyre egy másikkal való összekapcsoláshoz van szükség.

— A második korlátozás a nem látható alkotóelemek oltalmára vonatkozik.

4.1.6. Ha az alkotóelem nem látható a termék rendeltetésszerű használata során, a lajstromozott formatervezésiminta-oltalom nem terjed ki rá (4. cikk, (2) bekezdés).

Ilyenek többek közt:

— az óraszerkezet,

— a legtöbb háztartási elektronikai készülék motorjának belseje,

— egy gépkocsi motorja (amely elvileg nem látható a jármű rendes használata közben, bár a motor könnyen megtekinthető, ha felemeljük a motorháztetőt).

4.1.7. Azok a pótalkatrészek részesülhetnek tehát oltalomban, amelyeknek nincs semmilyen csatlakoztató mechanizmusuk, és láthatóak. A rendelet szerint tehát számtalan alkatrész részesülhet oltalomban. Egy gépkocsi esetében ilyenek például:

— a lámpák,

— a sárvédők,

— a motorháztető és az ajtók (kivéve az ajtósarkakat),

— a kormány.

4.1.8. A formatervezési minta lajstromozásával oltalomban nem részesülő terméket tehát akármelyik versenytárs pótalkatrészgyártó utánozhatja, ellátva a javítási piacot.

4.1.9. E rendelkezések alkalmazása kapcsán azonban kétségek merültek fel. Az EGSZB ezért üdvözli, hogy a rendeletre irányuló javaslat figyelembe veszi az Európai Unió Bíróságának a 2017. december 20-i Acacia-ítéletben felvetett megoldását, amelyben pontosítja a „javítási záradék” fogalmának értelmezését.

4.1.10. Az EGSZB rámutat arra, hogy a párizsi fellebbviteli bíróság a 2017/01589. sz. ügyben 2018. szeptember 11-én hozott ítéletében a gyakorlatba is átültette ezt a megoldást a webáruházban árusított kerékpántok ügyében. Az eladó nem tudott érvényesen hivatkozni a „javítási záradékra”, mivel a kerékpántok javasolt rendeltetése „a járművek esztétikai személyre szabása” és „tuningolása” volt. A vitatott kerékpántokat ezért jogsértőnek minősítették, az eladót pedig megbüntették formatervezési minta bitorlásáért.

4.1.11. Egyes tagállamok megnyitották a pótalkatrészek piacát. A 2021. augusztus 22-i, az éghajlatról és a rezilienciáról szóló 2021-1104. sz. francia törvény 2023. január 1-től megnyitja egyes gépjárműalkatrészek értékesítési piacát.

4.1.12. Az intézkedés célja az árak csökkentése ezen a piacon. Az értékesítésük 2019 és 2020 között átlag 8 %-kal nőtt, főleg az egyes alkotóelemek – például az elektromos tükrök motorjai, a szélvédőkbe beépített érzékelők stb. – technikai összetettebbé válása miatt. Az ágazat szempontjából legnyitottabb tagállamokban az ipar nem túl fejlett, szemben a nagy gépjárműgyártók hazájával, Németországgal, de a piac már ott is nyitottabb.

Franciaországban 2023. január 1-től kezdve az eredetiberendezés-gyártók, akár első beszállítók, vagyis akik részt vesznek az új jármű összeszerelésében, akár függetlenek, értékesíthetnek üvegelemeket. Az egyéb látható pótalkatrészek (optikai elemek, tükrök stb.) első összeszerelésében részt vevő eredetiberendezés-gyártók tehát ugyanúgy értékesíthetik az alkotóelemeket, mint az autógyártók.

4.2. ***A formatervezési minták oltalmának költségei***

4.2.1. Az EUIPO online rendszerében a formatervezési minta bejelentésének költsége jelenleg 350 EUR-tól indul. Az EGSZB emlékeztet arra, hogy a lajstromozott közösségi formatervezési minta első körben a bejelentéstől számított öt évig érvényes, ami ötéves időszakokban legfeljebb 25 évre hosszabbítható meg.

4.2.2. A bejelentés költségéhez még hozzáadódik három másik díj:

— 230 EUR lajstromozási díj, amelyhez hozzáadódhat 2–10 további lajstromozás esetén 115 EUR, 10 fölött pedig 50 EUR további lajstromozási díj,

— 120 EUR közzétételi díj, amely 2–10 további közzététel esetén 60 EUR-val, 10 fölött pedig 30 EUR-val nőhet,

— 40 EUR közzétételi halasztási díj, amely 2–10 formatervezési minta esetén 20 EUR-val, 10 fölött pedig 10 EUR-val nőhet;

4.2.3. A fizetendő díjak mértéke két tényezőtől függ:

— hány formatervezési mintát tartalmaz a bejelentés,

— halasztják-e vagy sem a formatervezési minták közzétételét.

4.2.4. A díjképzés pedig a következő:

— alapdíj egyetlen formatervezési minta vagy többes bejelentés esetén az első formatervezési minta után,

— kedvezményes díj a 2–10. formatervezési minta után,

— még kedvezményesebb díj a 11. formatervezési mintától kezdődően;

4.2.5. A rendeletjavaslat előírja, hogy az első megújítás díját (5 év múlva) csökkentsék 70 EUR-ra, a második megújítást pedig (10 év múlva) emeljék 140 EUR-ra, a harmadik megújítást (15 év múlva) 280 EUR-ra, és végül a negyedik megújítást (20 év múlva) 560 EUR-ra. Az első két megújítás díja együtt ugyanannyi lenne, mint a jelenleg fizetendő, vagyis összesen 210 EUR, a későbbi megújítások díja viszont meredeken emelkedik.

4.2.6. A javaslat a kkv-k és egyéni szerzők számára nem tűnik annyira kedvezőnek, mint állítja. Az EGSZB ezért alacsonyabb díjazást szorgalmaz a kkv-k és egyéni szerzők számára, esetleg a forgalmukkal arányos mértékűt.

4.2.7. Emellett az EGSZB úgy véli, hogy a díjképzés megváltoztatása, vagyis a közzétételi díj és a lajstromozási díj összevonása nem csökkentené a díjak végösszegét.

4.3. ***Az egységes osztályozás követelményének eltörlése***

4.3.1. Bár egy bejelentés több formatervezési mintáról is szólhat, az úgynevezett egységes osztályozás követelménye alapján ezeket mindenképp egy „osztályba” tartozó termékeknél kell beépíteni vagy alkalmazni. Ezeket az osztályokat a „locarnói osztályozás” című lista tartalmazza.

4.3.2. A Locarnói Megállapodás 2. cikkének (1) bekezdése szerint a locarnói osztályozás „önmagában csak ügyviteli jellegű”, és a következőket foglalja magában:

— az osztályok és alosztályok jegyzékét,

— azoknak a termékeknek a betűsoros jegyzékét, amelyekben a minták megtestesülnek, a megfelelő besorolási osztályok, az alosztályok megjelölésével,

— a magyarázó jegyzeteket.

4.3.3. Az egységes osztályozás követelményének a rendeletjavaslatban előírt eltörlése – mivel így a vállalkozások formatervezési minták többes bejelentését is benyújthatják, vagyis egyetlen többes bejelentésbe több formatervezési mintát gyűjthetnek össze anélkül, hogy az ugyanabba a locarnói osztályba tartozó termékekhez lennének kötve – a kkv-kat és az egyéni szerzőket a formatervezési mintáik oltalmi igényének bejelentésére szeretné ösztönözni.

4.3.4. Az EGSZB szerint az egységes osztályozás követelményének eltörléséből fakadó egyszerűsítés szükséges, viszont nem elég, mivel a nemzeti iparjogvédelmi hivatalok és az EUIPO honlapjain felkínált, a formatervezési minták bejelentésére szolgáló rendszereket is kényelmesebbé kell tenni.

4.3.5. A hivatalok a szabadalmi ügyvivők hozzáértését is igénybe vehetnék ennek megoldására, ami a kkv-k és egyéni szerzők számára is megkönnyítené az oltalom igénylését a formatervezési mintáik számára.

4.3.6. A szabadalmi ügyvivők természetesen továbbra is támogatnák a jogosultakat a formatervezési mintáik felhasználásában, és képviselnék őket a jogvitákban.

4.4. ***Hatáskör-átruházás és felhatalmazáson alapuló jogi aktusok elfogadása***

4.4.1. A rendeletjavaslat előírja, hogy felhatalmazáson alapuló jogi aktusokban fogadják majd el a formatervezési mintákkal kapcsolatos jogvitákra vonatkozó rendelkezéseket.

Ez lehet:

— a formatervezési minta visszavonása vagy módosítása (47a. és 47b. cikk),

— a megsemmisítése iránti per (53a. cikk),

— a fellebbezési eljárás a Hivatal határozatai ellen (55a. cikk),

— a Hivatal fellebbezési tanácsai előtti szóbeli eljárás (64a. cikk),

— a bizonyítás (65a. cikk),

— a határozat és az idézés kézbesítése (66a. cikk),

— a Hivatalhoz benyújtott értesítési eljárás (66d. cikk),

— az eljárási határidők kiszámolása és időtartama (66f. cikk),

— a Hivatal előtti eljárás folytatása (67c. cikk),

— a Hivatal előtti hivatásos képviselők jogvita esetén (78a. cikk),

— a díjak és költségek befizetése (106aa. cikk).

4.4.2. Az EGSZB úgy véli, hogy a Hivatal döntései elleni fellebbezési és jogorvoslati szabályok kidolgozásakor nem célszerű az EUMSZ 290. cikkéhez folyamodni, a felhatalmazáson alapuló jogi aktus ugyanis csak az alap-jogiaktus kiegészítésére szolgál, és csak nem alapvető fontosságú elemekre vonatkozhat. Márpedig az említett rendelkezések az Alapjogi Charta igazságszolgáltatásról szóló VI. címében, különösen annak a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogról szóló 47. cikkében foglalt jogokra vonatkoznak. Nem tekinthetők tehát az alap-jogiaktus nem alapvető fontosságú elemeinek.

Kelt Brüsszelben, 2023. március 22-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG